

Ferencvárosi Tanoda

A Ferencvárosi Tanoda kialakulásának körülményei

A Ferencváros Tanoda előzményének tekinthető az itt működő Családsegítő Szolgálat. A Családsegítőn belül 1997-98-ban megalakult a *Dzsumbuj Help* nevű közösségfejlesztő civil szervezet azzal a céllal, hogy mint ilyen a lehetséges pályázatokon részt vehessen. A szervezet sikeresen pályázott a Soros Alapítványhoz és ezzel elindult az a tevékenység, amellyel a Ferencváros Illatos úti lakótelepén élő hátrányos helyzetűket segítették. A *Dzsumbuj Help* 2001-ben vált önállóvá, azóta mint egyesület működik. A 2001-2004 közötti időszak a hátrányos helyzetűekkel való foglalkozás időszaka; a tanodai formációt jelentő szakasz 2004-ben kezdődött. A Ferencvárosi Tanoda létrejöttékor a Dzsumbuj Egyesület adta, és adja ma is a működési hátteret, így mind a mai napig a köztudatban a Dzsumbuj név is ismert. Ez a váltás ugyanakkor nemcsak névváltás volt, de egyben koncepcionális, és bizonyos mértékben személyi is. Ettől kezdve a tanodai tevékenység lett az a fő profil, amit kezdetben a Soros Alapítvány támogatott, később pedig megjelentek az EU-s források is ezen a területen. A Tanoda létrehozásának folyamatában legtöbbit a már ekkor színvonalasan működő Józsefvárosi Tanoda módszereiből adaptáltak.

A Tanoda szakmai tevékenységének jellemzői

A Tanoda célcsoportját a Budapest IX. kerületében – a külső és középső Ferencvárosban, valamint a Dzsumbuként ismert telepen élő - halmozottan hátrányos, elsősorban roma származású iskolások adják. Nekik nyújt iskolarendszeren kívüli komplex, pedagógiai-szociális szolgáltatást. Az egyéni és csoportos fejlesztésen kívül a Tanoda készség- és személyiségfejlesztő, valamint szabadidős programokat is szervez. Tevékenységükre azt lehet mondani, hogy szinte teljes körűen jeleníti meg azokat a szociális szolgáltatásokat, amelyekre célcsoportjának szüksége van. Ugyanakkor a programok és a szolgáltatások finanszírozásának bizonytalansága – amire még később is kitérünk – sérülékennyé teszi ezek megvalósítását. Jellemzően bizonyos szakmai tevékenységek, valamint a szabadidős programok szenvedik meg ezt. Azt is meg kell azonban jegyezni, hogy bár a Tanoda-program talán a legfontosabb, a Dzsumbuj Egyesületnek számos más szociális szolgáltatása is van, vagyis a tanodai programban részt nem vevők számára is nyújtanak szolgáltatást.

A Tanoda speciálisnak mondható abban az értelemben, hogy a pedagógiai programot nem pedagógusok, hanem szociális munkások állítják össze. Az intézmény vezetése szerint sokkal relevánsabb, ha a halmozottan hátrányos helyzetű csoportokra irányuló szakmai tevékenységet a szociális szolgáltatások jellege hatja át, s nem a pedagógiai tudástartalom.

A hagyományosnak mondható szakmai szolgáltatásokon túl drámapedagógiát is alkalmaznak. A célcsoport vonatkozásában kisebb módosulást okozott, hogy a HEFOP második körében csak a felső tagozatos korosztállyal lehetett pályázni.

Az elmúlt évek szakmai tapasztalatának birtokában a vezetők közül többen hangot adtak azon véleményüknek, hogy a legelesettebbekkel való foglalkozás bizonyos értelemben pénzkidobás. Amennyiben ugyanis a különböző civil szervezetek pályázati forrásokból valósítják meg szakmai tevékenységüket - márpedig a többség így működik -, akkor a pályázatban megfogalmazott elvárások (indikátorok) fogják meghatározni a szakmai tevékenységet és a célcsoport kiválasztását. Vagyis a nagy célcsoportból alapvetően azokat fogják kiválasztani, akik potenciónalisán képesek a programban végig bent maradni és annak elvárásait sikeresen teljesíteni. Természetesen a tanoda típusú intézmények tevékenységében kevesebb olyan elem van, amely iskolai jelleget mutatva akadályozná a programban résztvevők bennmaradását azáltal, hogy a teljesítménytől teszi azt függővé. A tanodák esetében a szolgáltatásokban való részvétel önkéntes.

A Ferencvárosi Tanodához különböző csatornákon keresztül jutnak el az egyének. A leggyakrabban az iskolákon keresztül, de az ismertség, hírnév következtében sokan közvetlenül is megtalálják. Ezen túlmenően jellemző még az önkormányzati és szociális intézményeken keresztül vezető út is, ugyanakkor magának az önkormányzatnak a szerepe elhanyagolható.

A programokba történő belépés alapvetően rugalmas, mert a szolgáltatások, programok folyamatosak, s nem ciklikusak. Feszültséget éppen az okoz, hogy a finanszírozás viszont ciklikus és jellemzően bizonytalan. Ugyanakkor a programok felfüggesztése - akár időlegesen is -, a célcsoport elmaradását jelenthetné.

A Tanodai programban résztvevők száma 30-35 közötti főre tehető. A foglalkozások alapvetően csoportosan zajlanak, de szükség szerint egyéni kompetenciafejlesztés és egyéni mentális fejlesztés is megvalósul. A futó programokba a résztvevők családját is igyekeznek bevonni.

A programban résztvevők számára másfajta segítséget nemigen tudnak nyújtani. Anyagi vonatkozásban a Tanodának is vannak gondjai. Alkalmanként szóba jöhet a résztvevők egyéb - ételmeztér, ruházat - módon történő segítése, de ez is csak ritkán, amikor a Tanoda is támogatáshoz jut.

A szakmai tevékenység szerves részét képezik a szabadidős tevékenységek különböző formái, módjai. Rendszeresen szerveznek hétfői és délutáni szabadidős programokat. Kirándulás, mozi, színház, múzeumlátogatás, különleges játszóterek látogatása képezi ezek körét. Ezen kívül minden évben legalább egy nyári programot is szerveznek.

Az után-követés nem mondható szisztematikusnak. Azokat, akik önként kilépnek a programokból (lemorzsolódnak), nem követik. Leginkább a középiskolába bejutottak életútját kísérik tovább. Általánosságban elmondható, hogy a követés informális.

Míg a Tanoda a későbbiek során a munkaerő-piacon elhelyezkedők arányát tekinti legfontosabb sikerkritériumnak, addig a fenntartók fontosabbnak tartják a résztvevők számát, az iskolai sikerességet, iskolai lemorzsolódás megakadályozásában betöltött szerepet.

Infrastrukturális, pénzügyi helyzet

A Tanodának két bérleménye van. Ezeket az önkormányzattól bérlő, és nem piaci árat fizet érte. Ez a két bérlemény és a bérleti konstrukció jelenleg megfelelő a Tanoda számára. A bérleményeket a funkciójuknak megfelelően alakították ki, és adományokból újították fel, felszereltségük közepesen jónak mondható.

A pénzügyi háttérrel leginkább pályázatok biztosítják és ezek között is elsősorban az EU-s források válnak a legfontosabbá. A kiszámíthatóan, biztonsággal tervezhető forrás a teljes költségvetésnek mindössze 10%-a. Ennek ismeretében el lehet képzelni azt, hogy mennyire tud ez a tevékenység stabil, szakmailag megfelelő, s főképpen tervezhető lenni. A minőséget és szakmaiságot ilyen helyzetben csak az elkötelezett személyzet, ezen belül is a vezetés jelentheti. A pályázati úton megszerezhető források biztosítják a működési költségek 80%-át. Ez – mint már több helyen többször is utaltunk rá – nagyon törékennyé teszi a szakmai működést. A Tanoda bizonyos értelemben jelenleg is a létéért küzd. A mostani helyzetben egy nagyobb volumenű külföldi magánadomány segít. Más – többek között hátrányos helyzetű csoportokkal foglalkozó – civil szervezeteknél is megfigyeltük, hogy egyre inkább fordul forrásteremtő figyelmük a magánadakozók körére, legyenek ezek magánszemélyek vagy vállalkozások. Amennyiben ezek a támogatási tevékenységek és összegek növekedni fognak, úgy részben pótolhatják a csökkenő állami finanszírozás és az igen hektikus pályázati források okozta likviditási problémákat.

A finanszírozási problémák két területen hatnak a szakmai munkára. A szabadidős tevékenységek elmaradnak, vagy csak részben valósulnak meg; a szaktárgyi segítséget szaktanárok helyett önkéntesekkel pótolják, vagy próbálják pótolni.

A tanodai szakmai munkának várhatóan jelentős segítséget fog adni az az Educatio Kht. által kidolgozandó tanodai modell, amely meghatározza azokat az elvárásokat és

feltételeket, amelyek meglétével pályázhatnak a szervezetek további forrásokra (TÁMOP 3.3.1.).

Hálózati tagság, kapcsolatrendszer

A kapcsolatrendszer legfontosabb körének tekinthetők a kerületi partnerek. A Ferencvárosi Tanácsadó Fejlesztési és Módszertani Központ, a Roma Kisebbségi Önkormányzat, a József Attila Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, a Molnár Ferenc Általános Iskola és végül a Ferencvárosi Önkormányzat. Ezekkel a partnerekkel nemcsak a mindennapi szakmai kapcsolatokban működik együtt a Tanoda, de konkrét projektekben is. Erre kiváló példa a sikeres HEFOP 2.1.4. tanodákat fejlesztő pályázati kiírás. Ezzel együtt a szociális intézményekkel szorosabb és jobb a kapcsolat, mint az iskolákkal.

A 2004-ben alapított Tanoda Szövetség elvileg létezik. A Szövetség a már korábban létrejött és meglévő hazai tanodákat, valamint a 2004-től a HEFOP általi támogatással létrejött új tanodákat tömörítette. A Szövetség még működik, azonban a sikeresnek és szakmailag hasznosnak mondható kezdeményezés elsősorban személyi okok miatt korántsem annyira integráló, mint korábban volt.

A szakmai hálózat szükségességét az is bizonyítja, hogy tervként fogalmazódott meg egy fővárosi extrakurrikuláris intézményeket tömörítő hálózat létrehozása. Másfelől – mint ezt már a civil szervezetek más területén is tapasztaltuk – a hálózatok létrehozására és működtetésére jelentős kapacitást kellene mozgósítani - miközben számos esetben az alapvető szakmai tevékenységek elvégzéséhez szükséges kapacitás is hiányzik -, valamint a hálózatok létrehozásának akadályozó tényezője a konkurencia is.

A Ferencvárosi Tanoda nemzetközi kapcsolatrendszere minimálisnak mondható, aminek oka elsősorban ismét csak a kapacitáshiány. Jelenleg egy francia kapcsolatuk van.

Munkatársak

A Tanodában 3 főállású és 3 félállású munkatárs dolgozik. Elsősorban a fő állású szakmai stáb az, amely a stabilitást, a kontinuitást biztosítja. E mellett váltakozóan 5-15 fő alkotja az önkéntesek csoportját. Látható, hogy a stabilan foglalkoztatott létszámhoz képest magas az önkéntesek aránya, ami egyfelől pozitív - vannak önkéntes alapon bevonható emberek -, másfelől negatív jelenség - az önkéntesek magas fluktuációja, az önkéntesek munkájának kiszámíthatósága, stabilitása szempontjából.

A munkatársakat döntően főiskolákról, egyetemekről toborozzák, s ez, szemben a legtöbb civil szervezettel, melyek elsősorban személyes kapcsolatrendszerükön keresztül keresik munkatársaikat, a professzionalizálódás jegyeit mutatja - megítélésünk szerint. Utalhat azonban ez a fluktuációból - ami mellesleg nem mondható jelentősnek az állandóan jelenlévő alapvető bizonytalansághoz képest - fakadó helyzetre is, amikor a megüresedett helyekre nem találnak megfelelő szakembert, s inkább a nyitottabb, szakmai tapasztalatokat szerezni vágyó hallgatókat vonják be a munkába. Ezt erősíti az is, hogy a kiválasztási folyamatban a gyakorlatban elvégzett tényleges munka minősége az egyik legfontosabb tényező.

Az állandó bizonytalanságot csak úgy tudják kezelni, és túlélni hogy a munkatársak kapcsolata családiásnak mondható. Ez segít a legnehezebb időszakok átvészelésében.

A saját munkatársak képzésére – bár erre nagy szükség lenne – nincs forrásuk. Korábban volt egy OFA által megvalósított nagyon sikeres és hasznos képzés.

Összegzés

Ha le akarjuk egyszerűsíteni a Ferencvárosi Tanodáról szóló összefoglalást, két megállapítást tehetünk. Egyrészt, mint második esély típusú intézmény nagyon fontos szerepet tölt be a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok délutáni és szabadidős tevékenységében, másrészt az egész tevékenységet, sőt, magát a létezését a bizonytalanság veszi körül.

A Tanoda földrajzi helyzetéből fakadóan - slumosodott, nagyvárosi városrész - egy nagyon nagy rászorultságot mutató társadalmi csoporton próbál segíteni. A szakmai stáb képzettsége, elkötelezettsége egyértelműen erőssége a szervezetnek. A szükséges helyi, a mindennapok működtetéséhez nélkülözhetetlen kapcsolatrendszer jónak mondható. Ugyanakkor azonban egy nagyobb átfogó hálózat – mint szakmai tudásteremtő és elosztó szervezet – hiányzik, s célszerűnek mutatkozna a nemzetközi lehetőségeket is jobban kihasználni.

A Tanoda történetében a legkritikusabb elem a szolgáltatások és programok működtetéséhez szükséges anyagi háttér biztosítása. A csökkenő állami finanszírozás, a pályázati rendszerek hektikussága a tanoda esetében is mindennapos probléma. Ennek – legalább részbeni – kezelése az összes érintett érdekelt szereplő bevonásával valamilyen módon meg kell, hogy valósuljon.